

Functional Domains of the Lebanese Resistance Movement

Esmail Ahmadi Moghaddam

Professor of Strategic Defense Sciences, Supreme National Defense University, Tehran, Iran

Davoud Askari

PhD Graduate in Strategic Defense Sciences (Corresponding Author)

Email: ali.asgr1340@gmail.com

Fathollah Kalantari

Associate Professor of Strategic Defense Sciences, Supreme National Defense University, Tehran, Iran

Email: ffkalantari@chmail.ir

Saadollah Zarei

Assistant Professor of Strategic Defense Sciences, Supreme National Defense University, Tehran, Iran

Abstract

Hezbollah of Lebanon is regarded as one of the most successful models within the resistance movement, drawing upon the discourse of the Islamic Revolution, and has demonstrated notable effectiveness across multiple domains. Accordingly, the primary objective of this study is to examine the cultural, military, political, and economic functions of Hezbollah in Lebanon.

The research adopts an applied developmental design and employs a grounded case-study approach using a mixed-methods framework (quantitative–qualitative). The study sample consists of 27 participants, and data were collected through both field-based and library research methods.

The findings indicate that the most significant cultural functions of Hezbollah include deepening and drawing inspiration from the Islamic Revolution, as well as its trans-ethnic and trans-sectarian orientation. The key military functions encompass resistance against the Zionist regime and terrorism, liberation of occupied territories, support for Palestinian groups, establishment of a multilayered defense structure, and logistical and operational support for the Lebanese Armed Forces.

Major political functions include participation in national dialogue and resolution of internal disputes, involvement in governing institutions and constitutional reform, coalition-building with political groups, movement-oriented diplomacy aimed at strengthening state capacity, and the formation of the Supreme Islamic Shiite Council.

The principal economic functions identified are deprivation alleviation, wealth generation through the implementation of infrastructure and development projects, and combating economic corruption. Overall, the results demonstrate that Hezbollah of Lebanon prioritizes four main functional domains: cultural–social (22 indicators), military–security (28 indicators), political (20 indicators), and economic (13 indicators).

Keywords: Resistance, Political, Cultural, Military, Economic

حوزه‌های کارکردی نهضت مقاومت لبنان

اسماعیل احمدی مقدم

استاد علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

داود عسکری

دانش آموخته دکتری علوم دفاعی راهبردی (نویسنده مسئول)

Email: ali.asgr1340@gmail.com

فتح‌الله کلانتری

دانشیار علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

سعدالله زارعی

استادیار علوم دفاعی راهبردی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

چکیده

حزب‌الله لبنان یکی از الگوهای موفق در نهضت مقاومت و برگرفته از گفتمان انقلاب اسلامی است که در عرصه‌ها و حوزه‌های مختلف کارآمدی خوبی داشته است، به همین دلیل هدف اصلی این تحقیق بررسی کارکردهای فرهنگی، نظامی، سیاسی و اقتصادی حزب‌الله لبنان است. نوع تحقیق کاربردی- توسعه‌ای به روش زمینه‌ای- موردی و به صورت آمیخته (کمی- کیفی) انجام شده است. حجم نمونه ۲۷ نفر، روش گردآوری اطلاعات میدانی و کتابخانه‌ای است. براساس یافته‌های تحقیق، مهم‌ترین کارکردهای فرهنگی حزب‌الله لبنان عبارتند از: عمق‌بخشی و الهام‌گیری از انقلاب اسلامی، فراقومی و فرامذهبی بودن. کارکردهای نظامی عبارتند از: مبارزه با رژیم صهیونیستی و تروریسم، آزادسازی مناطق اشغالی، کمک به گروه‌های فلسطینی- پدافند چندلایه و پشتیبانی از ارتش لبنان. کارکردهای سیاسی مهم عبارتند از: گفت‌وگوی ملی و حل اختلافات داخلی، حضور در ارکان قدرت و اصلاح قانون اساسی، ائتلاف با گروه‌های سیاسی، دیپلماسی نهضتی برای تقویت دولت و تشکیل مجلس اعلای شیعیان. همچنین کارکردهای اقتصادی مهم عبارتند از: محرومیت‌زدایی، تولید ثروت از طریق اجرای طرح‌های عمرانی و مبارزه با فساد اقتصادی. نتایج تحقیق بیانگر این است که حزب‌الله لبنان به ترتیب اولویت دارای ۴ کارکرد مهم فرهنگی- اجتماعی با ۲۲ گویه، نظامی- امنیتی با ۲۸ گویه، سیاسی با ۲۰ گویه و اقتصادی با ۱۳ گویه است.

کلیدواژه‌ها: مقاومت، سیاسی، فرهنگی، نظامی، اقتصادی.

مقدمه

با شکل‌گیری جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا با محوریت جمهوری اسلامی ایران و تولید نظریه‌های انقلابی توسط اندیشمندان آن، گفتمان مقاومت اسلامی حزب‌الله لبنان هم‌همواره در حال رشد و پیشرفت بوده است؛ به‌گونه‌ای که قدرت تقابل آن با دیگر گفتمان‌های متخاصم اسلام ناب محمدی (ص) افزایش چشمگیری داشته و درصدد است تا خود را به‌عنوان ناجی شرایط نابسامان دولت‌ها و ملت‌ها به‌ویژه ملت‌ها و دولت‌های جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا تثبیت نماید (صالح اصفهانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۸۳). حزب‌الله لبنان را باید موجی از امواج انقلاب اسلامی ایران دانست که با هویت‌یابی اسلامی توانست تأثیرات عمیقی بر محیط داخلی و پیرامونی لبنان بگذارد. حزب‌الله لبنان اندیشه جهاد تدافعی و عملیات استشهادی را به‌عنوان تلفیق باور دینی با راهبرد مبارزاتی و تاکتیک نامتقارن در برابر دشمن مجهز و قوی را انتخاب کرد. مقاومت در لبنان با پروژه‌ای استاتیکی مواجه نیست که گام‌های آن از ابتدا تا انتها معین شده باشد، بلکه با پروژه‌ای به‌شدت پویا و دینامیک مواجه است که به‌صورت تعاملی طراحی می‌شود.

رژیم صهیونیستی به بهانه ایجاد امنیت در اطراف خود و به‌ویژه در کمربند شمالی طی سالیان متمادی و با پیشروی متعدد چندین بار به جنوب لبنان حمله نظامی کرده و بخش‌هایی از خاک این کشور را تصرف نمود. در سال ۱۹۸۲ با ظهور حزب‌الله، عقب‌نشینی و شکست‌های پیاپی در سیاست‌های تهاجمی رژیم صهیونیستی آغاز شد. پس از ظهور حزب-الله و شکل‌گیری نبردهای جبهه مقاومت اسلامی و عقب‌نشینی متوالی رژیم صهیونیستی در سال‌های ۲۰۰۰، ۱۹۹۶، ۲۰۰۶، ۲۰۱۱ و مهم‌تر از همه عملیات طوفان الاقصی جنبش حماس در هفتم اکتبر ۲۰۲۳ را می‌توان مرحله جدیدی در روابط رژیم صهیونیستی با لبنان و جهان اسلام و درواقع جبهه مقاومت قلمداد کرد. نظر به اینکه مقاومت اسلامی لبنان فعالیت خود را با محوریت اولیه آرمان فلسطین و سپس با شعار ایستادگی در برابر امپریالیسم و صهیونیسم؛ با مرکزیت ایران تداوم بخشیده، سعی در نقش‌آفرینی مضاعف در معادلات منطقه‌ای و بین‌المللی داشته است. تداوم روند حیات و موفقیت مقاومت اسلامی حزب‌الله لبنان در

دستیابی به کلیه اهداف آن به مؤلفه‌های متعددی وابسته است و بدون تردید یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین آن‌ها نقش بی‌بدیل سیاست حمایتی و پشتیبانی جمهوری اسلامی ایران در تمامی مراحل حیات جنبش حزب‌الله لبنان از مرحله تکوین و پیدایش تا مرحله توسعه و صدور است. انجام این تحقیق و استفاده از نتایج آن موجب افزایش آگاهی و بینش جامعه در خصوص ضرورت حمایت از جبهه مقاومت حزب‌الله لبنان شده است و در اوضاع کنونی حمایت‌های معنوی مردم در این زمینه را به دنبال خواهد داشت. عدم اجرای تحقیق باعث مغفول ماندن ابعاد گوناگون نیازهای دفاعی- نظامی حزب‌الله لبنان و سطوح حمایتی از آنان می‌شود که در توسعه مبارزات حزب‌الله کارکرد منفی دارد و همچنین باعث اختلال در روند تربیت و کادرسازی مدیران و فرماندهان باتجربه و متخصص در امر پشتیبانی از نهضت‌ها است.

از این رو در این پژوهش تلاش شده است با قبول واقعیت تأثیرگذاری حمایت‌ها و کمک‌های همه‌جانبه جمهوری اسلامی ایران در تأسیس، قدرت‌یابی و بازتولید قدرت حزب‌الله لبنان در روندهای سیاسی، امنیتی و نظامی منطقه‌ای و تبدیل شدن آن به کنشگر مؤثر منطقه‌ای، الگویی از توسعه نهضت مقاومت با تأکید بر جنبش مقاومت اسلامی حزب‌الله لبنان ارائه شود. بنابراین حزب‌الله لبنان به عنوان یک الگوی موفق قابلیت تسری به سایر نهضت‌های موفق را دارد، به همین دلیل سؤال اصلی تحقیق عبارت است از: کارکردهای فرهنگی، نظامی، سیاسی و اقتصادی حزب‌الله لبنان کدامند؟ سؤالات فرعی عبارتند از: کارکردهای فرهنگی- اجتماعی حزب‌الله لبنان کدامند؟ کارکردهای نظامی حزب‌الله لبنان کدامند؟ کارکردهای سیاسی حزب‌الله لبنان کدامند؟ و کارکردهای اقتصادی حزب‌الله لبنان کدامند؟

۱. پیشینه پژوهش

مبینی و قاسمی (۱۳۹۸)، در پروژه‌ای با عنوان «دستاوردهای مقاومت اسلامی لبنان در منظومه فکری سیدحسن نصرالله و تأثیر آن بر امنیت محور مقاومت» به این نتیجه رسیدند که پنج مضمون اصلی یعنی برتری عوامل معنوی، ساختار توانمند برتری اطلاعاتی و امنیتی، ایفای نقش منطقه‌ای و برخورداری از حمایت یک قدرت منطقه‌ای، مهم‌ترین دستاوردهای مقاومت اسلامی لبنان است.

بابایی و غفاری (۱۳۹۸)، در مقاله‌ای با عنوان «نقش رهبری سید حسن نصرالله در به‌کارگیری قدرت هوشمند حزب الله در مواجهه با مخالفان» یافته‌های پژوهش بیان می‌کند که سید حسن نصرالله در مواجهه با مخالفان، تلفیقی از قدرت سخت و نرم را با اعمال ترکیبی از دو سبک رهبری تراکنشی و الهام‌بخش، متناسب با شرایط مخالفان (داخلی و خارجی) اعمال کرده است و قدرت نرم او با بهره از سه مهارت «هوش احساسی»، «ارتباطات» و «چشم‌انداز» و نیز بهره‌برداری از هوش محیطی در مواجهه با مخالفان، اعمال شده است.

داوند و همکاران (۱۳۹۷)، در مقاله‌ای با عنوان «تأثیر انقلاب اسلامی بر هندسه قدرت مقاومت اسلامی در غرب آسیا» به این نتیجه رسیدند که انقلاب اسلامی به علت قدرت مادی، نهادی و مولد خود و مبارزه با نظام نومحافظه‌کاری، پایه‌ها و مبانی قدرت «مقاومت اسلامی» را مستحکم کرده است.

کریمی (۱۳۹۶)، در مقاله‌ای با عنوان «نقش جمهوری اسلامی ایران در هویت‌بخشی به مجموعه امنیتی محور مقاومت» به این نتیجه رسیده که مؤلفه‌هایی همچون وجود و شکل‌گیری هویتی مشترک بخصوص در غالب هویت مذهبی (اسلامی - شیعی) و نیز وجود ذهنیت منفی تاریخی مشترک در قبال اسرائیل و بین‌الذلهانی گردیدن خطر اسرائیل در میان ملت‌های ایشان موجب شکل‌گیری الگوهای دوستی و دشمنی و نیز وابستگی امنیتی متقابل میان بازیگران مجموعه امنیتی محور مقاومت با محوریت جمهوری اسلامی ایران گردیده است.

و جوه اشتراک این مقاله با پیشینه‌های یاد شده عبارت است از موقعیت و نقش تأثیرگذار و محوری جمهوری اسلامی ایران در منطقه غرب آسیا به‌عنوان نقطه کانونی در پیدایش و توسعه نهضت مقاومت اسلامی حزب‌الله لبنان و تأثیرگذاری انقلاب اسلامی ایران بر شاخص‌ها و مؤلفه‌های متعدد حزب‌الله لبنان است. وجوه اختلاف پرداختن به ضرورت رهبری‌سازی و تربیت هدایتگران آینده در جبهه مقاومت (در بُعد ایفای نقش و بازیگری در گروه‌ها و نهضت‌های جهادی و هم بازیگری در ساختارهای دولتی و حاکمیتی کشورها) است. نوآوری این تحقیق تبیین فرایند جهانی‌شدن گفتمان مقاومت به گفتمان نظم جدید جهانی مقاومت است.

۲. مفهوم‌شناسی

«نهضت مقاومت»: به‌طور کلی جنبش آزادی‌بخش ملی، به نهضت‌هایی اطلاق می‌شود که پس از پایان جنگ دوم جهانی، در کشورهای مستعمره و نیمه مستعمره و وابسته در آسیا و آفریقا و آمریکای لاتین با هدف کسب استقلال سیاسی و اقتصادی و براندازی سلطه و نفوذ استعمار و امپریالیسم شروع به فعالیت کردند (آقا بخشی و افشار راد، ۱۳۹۷: ۲۵). با این توضیحات نهضت مقاومت نیز عبارت است از یک تلاش سازمان‌یافته از سوی بخشی از جمعیت غیرنظامی و ناراضی یک کشور که در مقابله با حکومت مرکزی یا قدرت اشغالگر و یا هر دو به عمل می‌آید (سعیدی، ۱۴۰۰: ۳). مقاومت اسلامی یعنی تقویت و استواری خط اسلام با حرکت در راه اسلام به‌عنوان یگانه راه استواری با تکیه بر عوامل هدایت و قدرت در گفتمان اسلام. عمده‌ترین هدف مقاومت اسلامی بازگرداندن دین به عرصه زندگی و ساختن تمدن جدید اسلامی با گستره جهانی است (ولایتی، ۱۳۹۲: ۵). مقام معظم رهبری نیز در عبارتی تأکید کرده‌اند که «معنای مقاومت این است که انسان یک راهی را انتخاب کند که آن را راه حق می‌داند، راه درست می‌داند و در این راه شروع به حرکت کند و موانع نتواند او را از این حرکت در این راه منصرف کند و او را متوقف کند؛ این معنای مقاومت است» (بیانات مقام

معظم رهبری، ۱۳۹۸/۰۸/۱۴). منظور از مفهوم نهضت مقاومت در این پژوهش عبارت است از ایستادگی در برابر ظلم و ستم استکبار و ایادی آن در جهان که براساس تفکر شیعی برگرفته از فرهنگ و تفکر عاشورایی است. گاهی این مقاومت در عرصه فکر، فرهنگ، ایدئولوژی و مکتب و گاه در مقابل راهبردها و اقدامات خصمانه استکبار است. در مکتب استکبار، گاه اصالت به انسان (اومانیزم) و گاه به آزادی‌های فساد انگیز (لیبرالیسم) داده می‌شود؛ ولی در مکتب اسلام شیعی اصالت با خدامحوری است. در راهبردها و اقدامات استکباری، اصالت با برتری‌جویی، لذت‌جویی، زورگویی، چپاول و غارت مردم عالم است؛ در مقابل، محور کش و اقدام در اسلام شیعی، عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، آرمان‌خواهی، نوع‌دوستی و محبت است. «مقاومت»^۱: مقاومت از قدرت تولید می‌شود و میزان و چگونگی مقاومت در تقابل بین قدرت و مقاومت بسیار تعیین‌کننده است، زیرا اصولاً مقاومت از حداقل ابزارها در مقابل قدرت برخوردار است، جز اینکه مقاومت از ابزاری مانند تفکرات ایدئولوژیک نیز استفاده می‌کند. وقتی مقاومت از ایدئولوژی استفاده می‌کند، توان مضاعفی را کسب کرده و پشوانه مردمی، قوی برای خود ایجاد می‌کند و از ابزارهای غیرفیزیکی نیز بهره‌مند می‌شود (اکبری، ۱۳۹۶: ۱۵۵). مقاومت به‌عنوان یک مقوله‌رهایی‌بخش در قالب پارادایم برخورد با سلطه و مبتنی بر قدرت روایت انقلاب اسلامی از اسلام ناب محمدی و نظام بین‌الملل است. چنین مقاومتی، مقاومت ارزشمند و فعال برخاسته از انقلاب اسلامی و نه مقاومت منفعلانه، بلکه مقاومتی برگرفته از متن قرآن و سنت رسول‌الله است.

از این رو می‌توان مهم‌ترین پیامد انقلاب اسلامی را چالش در برابر هژمون‌گرایی و سلطه جهان غرب بر مناطق پیرامونی خود در نظر گرفت (داوود، اسلامی و داوند، ۱۳۹۷: ۸۴) این مقاومت دارای یک بخش نفی یا سلبی و یک بخش اثباتی و ایجابی است. در مرکز بُعد سلبی مقاومت، سلطه‌ستیزی قرار دارد، یعنی مهم‌ترین عنصر سلبی مقاومت، نفی سلطه و سلطه‌ستیزی و بُعد دوم، نفی استکبار و استبداد ستیزی است؛ اما مهم‌ترین وجوه اثباتی و ایجابی گفتمان مزبور که در مرکز آن قرار دارد، عبارتند از: عدالت‌خواهی و حق‌طلبی،

اسلام‌خواهی، صلح‌طلبی، عزت‌طلبی و اقتدار، استقلال‌طلبی، آزادی‌خواهی، معنویت‌گرایی، حکمت و عقلانیت‌گرایی، مصلحت‌گرایی و آرمان‌گرایی و واقع‌بینی (بصیری و مجیدی نژاد، ۱۳۹۶: ۱۵). در این مقاله جنبش حزب‌الله به‌عنوان سمبل مقاومت تبلور عینی انقلاب اسلامی در لبنان به شمار می‌آید. درحالی‌که رهبران جنبش امل، علاقه‌چندانی به گفتمان و ایدئولوژی اسلام‌گرایی با برداشت انقلاب اسلامی لبنان نشان نمی‌دادند، جنبش حزب‌الله که متشکل از اسلام‌گرایان مبارز بود، به پرشورترین و مطمئن‌ترین حامل این گفتمان تبدیل شد؛ اما پیروزی انقلاب اسلامی در ایران و مبنای ایدئولوژی برجسته آن یعنی ولایت‌فقیه، بیشتر بعد از اشغال لبنان توسط رژیم صهیونیستی به ظهور یک جنبش دینی منجر شد. گروه‌های اسلام‌گرا که در بعلبک جمع شده بودند، به‌رغم اختلاف دیدگاه‌هایشان بر دو اصل توافق نمودند: اعتقاد به ولایت‌فقیه و پیروی از امام خمینی و مقاومت در برابر رژیم صهیونیستی.

۳. چهارچوب نظری گفتمان مقاومت

گفتمان مقاومت گفتمانی انتقادی است. در این گفتمان اصل مبارزه با وضع موجود است و بازیگران آن همگی منتقد و مخالف رویکردهای امنیتی رقیب (طرف‌های متخاصم)، مانند خاورمیانه نوین، خاورمیانه عربی، اروپا و مدیترانه هستند. در این گفتمان، عموماً بر مفهوم جهان اسلام به‌جای سرزمین تأکید می‌شود. بخش قابل‌توجهی از بازیگران این گفتمان بر این نظر هستند که نظم موجود باعث انشقاق مؤمنان در دولت-ملت‌های متفاوت شده است؛ درحالی‌که امت به‌مثابه یک واحد سیاسی احیا می‌گردد. گفتمان مقاومت، گفتمانی ریشه‌دار در انقلاب اسلامی و اندیشه‌های بنیان‌گذار انقلاب است که به‌دنبال، صدور انقلاب و ارزش‌های اسلامی آن، مبارزه با استکبار جهانی، رژیم صهیونیستی، متجاوزان به سرزمین‌های اسلامی و نژادپرستی، همچنین دفاع از مستضعفین در برابر مستکبرین و دفاع از ارزش‌های انسانی است. «پورقیومی» این نگرش را دارای ویژگی‌های زیر می‌داند: الف. در این نگرش اصالت با مقاومت و استفاده از نقاط ضعف دشمن است؛ ب. تمرکز بر نقطه جغرافیایی خاصی نیست بلکه مقاومت در برابر نظام سلطه در هر جایی است؛ ج. مهم نه مکان مقاومت، بلکه امکان

آن است. قدرت جمهوری اسلامی ایران نه ناشی از ژئوپلیتیک و قدرت اقتصادی است بلکه ناشی از رهبری و مقاومت و ایستادگی در برابر نظام سلطه است. براین اساس وی گفتمان مقاومت را مبتنی بر سه پایه اصلی می‌داند: الف. مبارزه با بازیگران بیگانه (غیراسلامی) سلطه‌گر و متجاوز علیه منافع جهان اسلام؛ ب. مبارزه با هرگونه نظم، سیستم، الگوها و جریان‌های فکری دنباله‌دار بیگانگان در جهان اسلام و ج. مبارزه علیه نظام‌های سیاسی، استبدادی، غیرمردمی، سکولاریستی یا وابسته حاکم بر ملت و کشورهای اسلامی. بنابراین مبارزه همه‌جانبه با هژمونی و سلطه آمریکا و رژیم صهیونیستی دال مرکزی گفتمان مذکور را شکل می‌دهد (پورقیومی، ۱۳۹۷: ۳۲). گفتمان مقاومت با اتکا به پدافند نامتقارن عمل می‌کند و با کارآمدی مضاعف چالشگری بیشتری ایجاد می‌کند. درواقع مقاومت، دشمن را ناگزیر کرده به تناسب قدرت خود حقوقی به دست آورد. زیرا نظام سلطه برای سلطه ستیز همان قدر حق قائل است که قدرت دارد (اکبری، ۱۳۹۶: ۴۲).

عناصر اصلی گفتمان مقاومت نیز با توجه به ویژگی دین مبین اسلام مبنی بر جهان‌شمول بودن آن توصیف می‌شود. از این رو فرهنگ اسلامی سرشار از ارزش‌های انسانی اصیل و شریفی است که به تمام پیروانش دستور می‌دهد در مقابل دشمنان عدالت بایستد و به آن‌ها فرمان می‌دهد که به‌منظور حمایت از مظلوم و مبارزه با تجاوز، ظلم و استبداد در تمام پیمان‌ها و ائتلاف‌های انسانی شرکت کنند. پیروان چنین دینی با چنین مضامینی، به‌طور قطع، در کنار ملت‌های مظلوم می‌ایستد و برای برقراری تساوی و عدالت در حقوق مبارزه می‌کنند و در مقابل مقررات و قوانین ظالمانه بین‌الملل می‌ایستد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۹: ۵۹). از این رو این گفتمان دارای مؤلفه‌هایی است که عبارتند از: الف. عناصر سلبی: در بُعد سلبی گفتمان مقاومت سلطه‌ستیزی، نفی تبعیض و خشونت‌طلبی، نفی توسعه‌طلبی، زیاده‌خواهی و تجاوزطلبی قرار دارد؛ ب. عناصر ایجابی: مهم‌ترین وجوه اثباتی و ایجابی گفتمان مقاومت که در مرکز این گفتمان قرار دارد، عبارت است از عدالت‌خواهی، حق‌طلبی، اسلام‌خواهی، صلح‌طلبی، عزت‌طلبی و اقتدار، استقلال‌طلبی، آزادی‌خواهی، معنویت‌گرایی، حکمت و عقلانیت‌گرایی، مصلحت‌گرایی، آرمان‌گرایی و واقع‌بینی. اگر این عناصر را عناصر گفتمان

مقاومت بدانیم، در مقابلش گفتمان سلطه قرار دارد. در گفتمان سلطه زیاده‌خواهی، توسعه‌طلبی، نابرابری، بی‌عدالتی، تبعیض و خشونت ساختاری و استانداردهای ظلم و زور را در درون خود دارد. پس گفتمان مقاومت به‌عنوان پاد گفتمان نظام سلطه است. عنصر اصلی و شعار اساسی انقلاب اسلامی ایران و گفتمان مقاومت «نه شرقی و نه غربی» نفی سلطه شرق و غرب است، ولی بیشتر به معنی نفی گفتمان این دو است. این مقاومت و معارضة به‌صورت یک مثلث بود؛ یک ضلع انقلاب اسلامی ایران و دو ضلع دیگر آن لیبرالیسم و کمونیسم. الان یک ضلع این مثلث یعنی کمونیسم از بین رفته و معارضة به‌صورت خط درآمده است، یعنی ما مستقیم در برابر گفتمان لیبرالیسم ایستاده‌ایم که در رأس آن آمریکا قرار دارد (اکبری، ۱۴:۱۳۹۶). بین دو گفتمان مقاومت و گفتمان استکبار که در این پژوهش، تحت عنوان طرف‌های متخاصم از آن یاد شده است، تفاوت‌های زیاد ماهوی وجود دارد که به نظر می‌رسد این تفاوت ناشی از ایدئولوژی و مکتب هر یک از طرفین است، در یک طرف مکتب اسلام و در طرف دیگر مکتب لیبرال دموکراسی غرب است که در جهان معاصر در تقابل با هم قرار گرفته‌اند.

۳-۱. کنشگری حزب الله لبنان در مواجهه با چالش‌های سیاسی و اقتصادی لبنان

لبنان تا پیش از شکل‌گیری مقاومت اسلامی، یک کشور جنگ‌زده و تحت اشغال بود؛ اما مقاومت اسلامی به رهبری حزب الله و کمک‌های مستشاری و حمایتی جمهوری اسلامی ایران توانست با عملیات خود، اشغالگران بین‌المللی مانند آمریکا، فرانسه و اسرائیل را اخراج کرده و نهایتاً در سال ۲۰۰۰ بخش وسیعی از جنوب کشور که به مدت ۱۸ سال در اشغال صهیونیست‌ها بود را آزاد کند. در واقع از همین سال بود که لبنان کوچک‌ترین کشور عربی به لحاظ جغرافیا به بزرگ‌ترین کشور عربی به لحاظ قدرت تأثیرگذاری تبدیل شد، تا جایی که در سال ۲۰۰۶ ارتش پنجم جهان را در یک جنگ تمام‌عیار شکست داد و لبنان قدرتمند را به‌عنوان یک بازیگر مهم منطقه‌ای مطرح کرد. بعد از جنگ ۳۳ روزه ۲۰۰۶ که لبنان وارد جرگه بزرگان منطقه شد، دشمن صهیونیستی به این نتیجه رسید که لبنان دیگر حیاط خلوت

آن نیست و واکنش قاطعانه حزب‌الله به چند تجاوز مقطعی اسرائیل به لبنان که آخرین آن تجاوز پهبادی به بیروت بود، تأکید بر این مسئله بود که تا زمانی که حزب‌الله در لبنان است، دشمن صهیونیستی نمی‌تواند هیچ تهدیدی برای لبنان محسوب شود (گلچین، ۱۳۹۸: ۱۸).

رژیم صهیونیستی که تکثیر الگوی حزب‌الله با حمایت جمهوری اسلامی ایران را یک خطر جدی برای خود می‌داند و از سوی دیگر وجود حزب‌الله مانع بزرگی برای تجاوز و سرقت نفت و گاز لبنان محسوب می‌شود، به این نتیجه رسید که با کمک آمریکا و برخی رژیم‌های عربی که جریان‌هایی در لبنان به آن‌ها وابسته‌اند، حزب‌الله را که به‌عنوان قدرتمندترین جریان لبنانی بوده و مهم‌ترین و ارزشمندترین دارایی امنیتی لبنان محسوب می‌شود، با جنگ هیبریدی تضعیف کند. شایان ذکر است آمریکا و اسرائیل و رژیم‌هایی مانند عربستان و امارات سال تلاش کرده‌اند تا حزب‌الله را خلع سلاح کنند؛ اما این اتفاق با توجه به حمایت قاطعانه‌ای که مردم لبنان از حزب‌الله داشته‌اند عملاً شکست‌خورده بوده و به نظر می‌رسد دشمنان لبنان با طراحی شرایط جدید تلاش دارند تا این موضوع را به‌عنوان یک مطالبه فراگیر لبنانی مطرح و پیگیری کنند. بر همین اساس در فرایند اعتراضات اخیر هجمه فراگیری را علیه حزب‌الله سازمان داده‌اند. در جنگ جدید علیه لبنان، در گام نخست تحریم‌های شدید علیه حزب‌الله، تسری آن به سایر حوزه‌های حقیقی و حقوقی، منوط کردن کمک‌ها به دولت و ارتش لبنان به خارج کردن حزب‌الله از ساختار دولت و محدودسازی فعالیت‌های حزب‌الله و خلع سلاح آن از سوی آمریکا انجام شد، در گام بعدی اشخاص فاسد در ساختار لبنان مبالغه‌آمیزی از ارزش کشور خارج و به حساب‌های خارجی خود منتقل کرده و کشور را با کمبود منابع ارزی روبه‌رو کردند و سرانجام با اتخاذ تصمیمی در ارتباط با تأمین بودجه از طریق افزایش مالیات بر حوزه‌هایی که عملاً خالی کردن جیب فقرا محسوب می‌شد، (این در حالی است که شرکت‌های بزرگ کشور از معافیت مالیاتی برخوردار هستند، مانند یکی از شرکت‌های سعد حریری که در حوزه جمع‌آوری زباله فعالیت می‌کند و با دولت قرارداد سنگینی بسته است) زمینه اعتراضات در کشور را فراهم کرد و در گام بعد با استعفای سعد حریری از نخست‌وزیری عملاً به افزایش مشکلات دامن زده و شرایط حل

بحران را سخت و پیچیده کرده و با مدیریت رسانه‌ای تلاش می‌کنند حزب‌الله را مشکل لبنان معرفی کنند (گلچین، ۱۳۹۸: ۱۹)؛ اما واقعیت آن است که حزب‌الله نه تنها مشکل لبنان نیست، بلکه راه‌حل برون‌رفت لبنان از مشکلات محسوب می‌شود. در واقع، حزب‌الله یک مشکل بزرگ است؛ اما نه برای لبنان و لبنانی‌ها؛ بلکه در گام اول مشکل بزرگ برای اسرائیل و بعد مشکل بزرگ‌تر برای آمریکا و رژیم‌های عربی هم‌پیمان با اسرائیل و آمریکا است. در واقع، تضعیف جایگاه حزب‌الله در لبنان و حذف آن از معادله لبنان و منطقه حلال مشکلات اسرائیل، آمریکا و رژیم‌های عربی بوده و می‌توان گفت نقطه آغازی برای بازگشت مشکلات راهبردی لبنان یعنی ناامنی فراگیر است.

۲-۳. بسترهای کنشگری حزب‌الله در ساحت اجتماعی و فرهنگی لبنان

حزب‌الله لبنان به عنوان یکی از اصیل‌ترین حرکت‌های اجتماعی-فکری دوره معاصر، از آغاز دهه ۱۹۸۰ با تکیه بر موازین اسلامی الهام گرفته از انقلاب اسلامی و برگرفته از تعالیم و رهنمودهای بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران و اندیشه سیاسی امام موسی صدر پا به عرصه معادلات سیاسی، فرهنگی، اجتماعی لبنان نهاد (سرخیل، ۱۳۹۷: ۷۵). امام موسی صدر بیشترین نقش را در رشد و برجستگی حزب‌الله در داخل لبنان و در منطقه داشت. وی با رسمی کردن نقش شیعیان در سیاست‌های لبنان توانست حزب‌الله را در سیاست لبنان غوطه‌ور سازد که این خود کلید موفقیت حزب‌الله در دستیابی به مشروعیت سیاسی و مقبولیت اجتماعی است (Tegho, 2024). این جنبش که در ابتدا تشکیل‌دهنده ساختار بنیادین جنبش امل بود، در اعتراض به شرکت جنبش امل به رهبری «نبیه بری» در کمیته «نجات ملی لبنان» در ژوئن ۱۹۸۳ (فضل‌الله، ۲۰۲۰: ۳۱) از آن خارج شده و ساختار تازه‌ای تشکیل داد و آن را «جنبش امل اسلامی» نامید (سرخیل، ۱۳۹۷: ۷۹).

در دهه هشتاد میلادی، در شرایطی که لبنان در آتش جنگ داخلی می‌سوخت، ارتش اسرائیل در ژوئن ۱۹۸۲ تهاجم گسترده‌ای را به لبنان آغاز کرده و نیمی از خاک این کشور را به اشغال خود درآورد. در همین زمان با عقب‌نشینی و شکست گروه‌های فلسطینی و احزاب

چپ لبنان در مقابله با این تهاجم و شکست نظریه‌های ملی‌گرایی عربی و ایدئولوژی‌های چپ نظیر کمونیسم، بعث، ناصریسم و ...، زمینه برای ظهور حزب‌الله لبنان به‌عنوان تنها گزینه برای مقابله با این تجاوزات فراهم شد (حمزه، ۱۳۷۲: ۲۱). البته تا آن زمان امام موسی صدر هنوز نتوانسته بود شیعیان لبنان را از پیوستن به سازمان‌های مارکسیستی، فلسطینی و بعثی دور سازد (Ajami, 2023: 47)؛ اما پس از گذشت چندین سال از حمله رژیم صهیونیستی و مقابله جنبش امل اسلامی با رژیم صهیونیستی، سرانجام سید عباس موسوی در فوریه ۱۹۸۵ موجودیت جنبش «حزب‌الله لبنان» به‌جای جنبش امل اسلامی را اعلان داشت و بسیاری از شیعیان به این جنبش پیوستند. این جنبش در حقیقت فعالیت خود را از همان سال هجوم رژیم صهیونیستی به‌صورت غیررسمی آغاز کرد و در شرایط سرخوردگی سیاسی ناشی از اشغال نیمی از سرزمین لبنان در سال ۱۹۸۵ نام خود را از جنبش امل اسلامی به جنبش «حزب‌الله لبنان» تغییر داد (اسداللهی، ۱۳۹۹: ۱۵۳).

این جنبش که نام خود را از آیات ۵۶ سوره مائده و ۲۲ سوره مجادله در قرآن کریم اتخاذ کرده بود (احمدحسین یعقوب، ۱۴۱۲: ۳۱۰)، به علت اینکه توانسته بود نقش بسیار مهمی در عقب‌نشینی رژیم صهیونیستی از جنوب لبنان در سال ۱۹۸۵ ایفاء کند، از محبوبیت بسیار گسترده‌ای در بین شیعیان جنوب برخوردار گشت که این خود به‌مثابه اولین بارقه‌های مقبولیت اجتماعی بود. دیگر طوایف و مردم نیز که از این پیروزی شوکه شده و خواهان آشنایی بیشتر با این گروه تازه تأسیس بودند، با شک و تردید بسیاری از حزب‌الله استقبال کردند؛ زیرا حزب‌الله از حمایت جمهوری اسلامی ایران برخوردار بود و امام خمینی^(ره) نیز در نظر رهبران این جنبش، ولی فقیه و رهبر همه مسلمانان جهان به شمار می‌رفت (اسداللهی، ۱۴۰۲: ۱۷۲). لذا سایر مردم غیر شیعه با تبلیغات سیاسی گسترده‌ای که مخالفان این جنبش در راستای تخریب چهره جنبش حزب‌الله لبنان انجام می‌دادند، ترس این را داشتند که این جنبش بخواهد بر کشور لبنان تسلط یافته و اقدام به تشکیل دولت شیعی کند. در حقیقت حزب‌الله لبنان در ابتدای تأسیس خود تنها با مشکل نظامی مقابله با رژیم صهیونیستی مواجه نبود بلکه چالش‌های سیاسی گسترده‌ای از سوی برخی جیره‌خواران و مزدوران لبنانی موجود

در رأس حکومت که در قالب ارتش جنوب لبنان در حال خدمت‌رسانی به رژیم صهیونیستی بودند نیز مواجه بود. افرادی چون «بشیر جمیل» و فرزند وی «امین پیر جمیل»، به‌عنوان هم‌پیمانان رژیم صهیونیستی با «آریل شارون»، نخست‌وزیر رژیم صهیونیستی پیمان بسته بودند تا ارتش جنوب لبنان برای پیروزی رژیم صهیونیستی بر گردان‌های فلسطینی موجود در لبنان و مقاومت اسلامی لبنان کمک کرده و پس از آن دولت لبنان با رژیم صهیونیستی صلح کنند (ابوخلیل، ۱۹۹۰: ۵۵). اسرائیل در بدو ورود خود به لبنان به بشیر جمیل کمک کرد تا به تقویت مسیحیان لبنان پردازد در مقابل بشیر جمیل نیز به این رژیم کمک کرد تا از حمله به فلسطینیان طفره رفته و به‌سوی شیعیان هجوم آورد (Tegho, 2024: 7). حزب‌الله لبنان در ابتدای شکل‌گیری خود علاوه بر مقابله با رژیم صهیونیستی با چالش‌های دیگر اقتصادی و اجتماعی نیز دست‌وپنجه نرم می‌کرد که عاقبت توانست آن‌ها را با موفقیت پشت سر بگذراند (سرخیل، ۱۳۹۷: ۸۹).

۳-۳. حزب‌الله لبنان کنشگر نظامی قدرتمند در برابر آماج نظام سلطه

حزب‌الله لبنان از زمان تأسیس خود توانسته است با در نظر گرفتن مقتضیات زمانی و مکانی داخلی و منطقه‌ای به یک بازیگر فعال و تأثیرگذار در معادلات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، نظامی و امنیتی منطقه غرب آسیا به‌ویژه از آغاز قرن بیست‌ویکم میلادی تبدیل شود. به عبارت دیگر تحولات دو دهه اخیر نظیر پیروزی حزب‌الله در جنگ‌های سال‌های ۲۰۰۰ و ۲۰۰۶ و ایفای نقش فعال و قدرتمند در جنگ داخلی سوریه و غلبه بر تروریسم تکفیری باعث شده است این گروه ضد سیستمی مقاومتی در قامت یک کنشگر قدرتمند به‌ویژه در معادلات نظامی و امنیتی منطقه غرب آسیا ظهور نماید.

۳-۴. جنگ ۳۳ روزه و ارتقای منزلت حزب الله لبنان در منطقه

حافظه تاریخی اعراب و به‌ویژه مردم لبنان در هم‌جواری رژیم‌ی که حفظ حیات خود را در تعرض و تجاوز به همسایگان خود قرار داده، هنوز به یاد دارد که دولت‌ها، سازمان‌های مبارز و رهبران بزرگی در لبنان، فلسطین و جهان عرب تکاپوی فراوانی برای شکست رژیم صهیونیستی انجام دادند؛ اما طعم شیرین پیروزی برای همه به‌عنوان آرزویی دست‌نیافتنی باقی ماند و آن‌ها هم که از مبارزه نومید شدند به مذاکرات صلح در طی دو یا سه دهه گذشته پیوستند و عده زیادی هم عمرشان به هر دلیل به پایان رسید و گردوغبار سرد ناکامی دوران بر آرمان‌ها و آرزوهایشان پاشیده شد. قرن بیست و یکم را بسیاری با توجه به توان نظامی متعارف و غیرمتعارف رژیم صهیونیستی و حمایت‌های همه‌جانبه قدرت‌های مداخله‌گر جهانی به‌ویژه آمریکا از این رژیم شروع توسعه و تحقق آرمان‌های صهیونیسم می‌دانستند. پس از خروج و عقب‌نشینی رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۰۰ از جنوب لبنان تلاش گسترده‌ای به منظور خلع سلاح حزب الله توسط آمریکا و رژیم صهیونیستی و احزاب سیاسی هم‌سو با آن‌ها در داخل لبنان صورت گرفت. این فشارها بر جنبش مقاومت تا آنجا ادامه یافت که جنگ همه‌جانبه رژیم صهیونیستی به بهانه چند اسیر رژیم صهیونیستی علیه لبنان صورت گرفت که هدف اصلی آن‌ها تحقق خلع سلاح حزب الله از طریق بسیج روانی و سیاسی لبنان علیه این جنبش با بهانه آغاز درگیری‌ها از سوی مقاومت بود. درواقع ششمین جنگی که رژیم صهیونیستی در منطقه آغاز کرد به منظور نابودی حزب الله و آغاز شرایط جدید در منطقه خاورمیانه بود که در ۱۲ ژوئیه ۲۰۰۶ میلادی با حملاتی وسیع از زمین و هوا و دریا صورت گرفت. هرچند مجادله‌های زیادی در داخل و خارج از لبنان برای مسئول انگاشتن حزب الله به وجود آمد که بهانه‌هایی را برای حمله ارتش رژیم صهیونیستی فراهم کرده است اما واقعیت امر نکته‌ای است که ژنرال «تورکمانی» نظامی سوری به تبیین آن پرداخته است. او معتقد است که «این جنگ در زنجیره استراتژی جدید نظامی و سیاسی آمریکا در قرن بیست و یکم قرار دارد. استراتژی یک‌جانبه‌گرایی آمریکا در منطقه خاورمیانه و بهره‌گیری از جنگ‌های برق‌آسا و پیشگیرانه به منظور حفظ و توسعه منابع انرژی در منطقه و استیلای

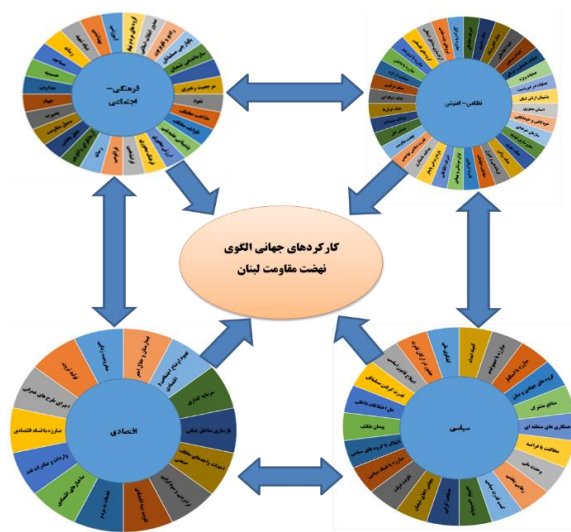

امپراتورگونه بر منطقه با بهانه «جنگ علیه تروریسم» در افغانستان، عراق و سپس برای احیای پروژه خاورمیانه بزرگ و جدید که دچار وقفه شده بود، ضرورت حدوث این جنگ برای رژیم صهیونیستی و آمریکا را دوچندان می‌کرد (تورکمانی، ۱۳۹۹: ۲۱).

۳-۵. مدل مفهومی پژوهش

در تحقیق‌های نظامی معمولاً سه مدل فرایندی، کارکردی و محتوایی بیشترین کاربرد را دارد. مدل این تحقیق کارکردی است.

- ❖ تمرکز: بر نقش و عملکرد بخش‌ها یا اجزاء مختلف یک سیستم؛
 - ❖ هدف: فهمیدن اینکه هر جزء سیستم چه نقشی ایفا می‌کند و چگونه در کارکرد کلی تأثیر می‌گذارد؛
 - ❖ کاربرد: اغلب در تحلیل سیستم‌ها برای بهبود عملکرد یا کارایی استفاده می‌شود.
- طبق شکل زیر در این مدل کارکردهای فرهنگی - اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی - امنیتی حزب‌الله لبنان بررسی شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

۴. روش‌شناسی

این تحقیق از نوع کاربردی-توسعه‌ای است که و به روش زمینه‌ای-موردی با رویکرد آمیخته (کمی و کیفی) انجام شده است. قلمرو تحقیق از نظر زمانی، پس از عملیات طوفان‌الاقصی در سال ۲۰۲۳ تا سال ۲۰۲۹ است. از نظر مکانی، شامل جغرافیای جبهه مقاومت در منطقه غرب آسیا است جامعه آماری این تحقیق از صاحب‌نظران و نخبگان حاکمیتی، کشوری و لشکری که حداقل دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده و سه سال به‌عنوان مدیر در بخش‌های دولتی و لشکری انجام‌وظیفه کرده باشند. جامعه آماری تحقیق ۲۷ نفر است. چون جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر است، نمونه‌گیری به‌صورت تصادفی غیراحتمالی و تمام‌شمار انجام شده است. اطلاعات این تحقیق از دو روش میدانی و اسنادی گردآوری و از طریق نرم‌افزار SPSS تحلیل شده است. در روش میدانی، با ۲۰ نفر مصاحبه عمیق و هدفمند انجام شده که نتیجه آن از طریق آزمون تی و فاصله اطمینان ۹۵ درصدی در قالب طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی و تحلیل کمی شده است. برای تعیین روایی سؤالات مصاحبه از روش روایی محتوا و توزیع دو مرحله‌ای پرسش‌نامه بین صاحب‌نظران بهره‌برداری و برای تعیین پایایی آن از آزمون آلفای کرونباخ استفاده شده است. برای این کار یک نمونه اولیه شامل ۳ سؤال بین استادان دانشگاه عالی دفاع ملی پیش‌آزمون گردید و سپس با استفاده از داده‌های این پرسش‌نامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب پایایی در آزمون آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۹ به دست آمد؛ بنابراین سؤالات مصاحبه از اطمینان لازم برخوردار است.

۵. تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

۵-۱. تحلیل محتوا از منابع و مصاحبه‌های انجام‌شده

در بخش تحلیل اسناد و مصاحبه با خبرگان ابتدا کدگذاری محوری انجام داده و سپس مؤلفه‌ها را مشخص نموده و درنهایت شاخص‌ها و کدهای محوری یافت‌شده و نتایج به‌دست‌آمده در بخش‌های قبلی تفسیر شده است.

براساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده از اسناد و مدارک و همچنین مصاحبه انجام شده با خبرگان کارکردهای نهضت مقاومت لبنان و نتایج نهایی تحلیل محتوای انجام شده طبق جدول زیر است.

جدول ۱: تحلیل محتوای اسناد و مصاحبه با خبرگان

میزان اهمیت	گویه	کد	مضامین	مقوله
خیلی زیاد	گفتمان انقلاب اسلامی	M1	گفتمانی	بازیگری جهانی نهضت مقاومت لبنان
خیلی زیاد	گفتمان ضد صهیونیستی	M2		
خیلی زیاد	مقاومت در لبنان	M3		
خیلی زیاد	گفتمان جبهه مقاومت در منطقه	M4		
خیلی زیاد	گفتمان نظم جدید جهانی مقاومت	M5		
خیلی زیاد	گفتمان ضد صهیونیستی	M6		
خیلی زیاد	مقاومت در لبنان	M7		
خیلی زیاد	محیط زایش	M8	محیطی	
خیلی زیاد	محیط (جنوب لبنان)	M9		
خیلی زیاد	محیط ملی (لبنان)	M10		
خیلی زیاد	محیط منطقه‌ای (غرب آسیا)	M11		
خیلی زیاد	محیط جهانی	M12		
خیلی زیاد	محیط زایش	M13		
خیلی زیاد	مرحله زمینه‌سازی	M14	ساختاری	

میزان اهمیت	گویه	کد	مضامین	مقوله
خیلی زیاد	مرحله پیدایش و تأسیس	M15		
خیلی زیاد	مرحله تثبیت و استقرار	M16		
خیلی زیاد	مرحله رشد و بالندگی	M17		
خیلی زیاد	مرحله توسعه و صدور	M18		
خیلی زیاد	مرحله زمینه‌سازی	M19		
خیلی زیاد	مرحله پیدایش و تأسیس	M20		
خیلی زیاد	فرهنگی	M21	کنشگری	
خیلی زیاد	جهادی	M22		
خیلی زیاد	مقاومتی	M23		
خیلی زیاد	حاکمیتی	M24		
خیلی زیاد	توسعه و عمق‌بخشی	M25		

۵-۲. تجزیه و تحلیل کمی یافته‌های تحقیق

در این تحقیق کارکردهای فرهنگی-اجتماعی، نظامی، سیاسی و اقتصادی نهضت مقاومت لبنان در ۵ طیف خیلی زیاد، زیاد، متوسط، کم و خیلی کم مورد بررسی قرار گرفته است. برای کمی کردن یافته‌ها میزان اهمیت هر عامل براساس عدد ۲۰ سنجش شده است، بدین‌صورت که از ۱ تا ۴ دارای اهمیت خیلی کم، ۴ تا ۸ اهمیت کم، ۸ تا ۱۲ اهمیت متوسط، ۱۲ تا ۱۶ اهمیت زیاد و ۱۶ تا ۲۰ دارای اهمیت خیلی زیاد است.

بنابراین میزان اهمیت هریک از گویه‌های مرتبط با نوع کارکرد نهضت مقاومت لبنان بین ۱ تا ۲۰ است.

طبق تجزیه و تحلیل کمی انجام شده نهضت مقاومت لبنان به ترتیب اولویت دارای ۴ کارکرد است:

۱. فرهنگی-اجتماعی با ۲۲ کارکرد؛
۲. نظامی-امنیتی با ۲۸ کارکرد؛
۳. سیاسی با ۲۰ کارکرد؛
۴. اقتصادی با ۱۳ کارکرد.

از نظر فراوانی بیشترین کارکرد به ترتیب اولویت، شامل نظامی-امنیتی، فرهنگی-اجتماعی، سیاسی و اقتصادی است؛ اما از نظر ماهیت و اهمیت، مهم‌ترین کارکردهای جهانی نهضت مقاومت لبنان عبارتند از:

۱. کارکرد فرهنگی-اجتماعی؛
۲. کارکرد نظامی-امنیتی؛
۳. کارکرد سیاسی؛
۴. کارکرد اقتصادی.

در این تحقیق اولویت‌بندی براساس ماهیت و اهمیت تجزیه و تحلیل شده است. همچنین براساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده از پرسش‌نامه‌ها، میزان اهمیت کارکردهای جهانی نهضت مقاومت لبنان در ۴ حوزه فرهنگی-اجتماعی، نظامی-امنیتی، سیاسی و اقتصادی طبق جدول (۲)، ذکر شده است.

جدول ۲: میزان اهمیت کارکردهای جهانی نهضت مقاومت لبنان در ۴ حوزه فرهنگی-اجتماعی، نظامی-امنیتی، سیاسی و اقتصادی

نوع کارکرد	گویه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
اقتصادی	۱. میزان تأثیر تشکیل کمیته امداد در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۳/۷	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۲. میزان تأثیر محرومیت‌زدایی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۳/۶	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۳. میزان تأثیر تولید ثروت در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۲	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۴. میزان تأثیر اجرای طرح‌های عمرانی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۸	۰/۰۱۴	۱/۳۵
	۵. میزان تأثیر مبارزه با فساد اقتصادی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۶	۰/۰۸۶	۲/۶۲
	۶. میزان تأثیر خدمات به مردم در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۴	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۷. میزان تأثیر اقتصاد ترانزیتی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۸. میزان تأثیر تقویت بنیه اقتصادی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۶	۰/۰۱۹	۱/۹۴
	۹. میزان تأثیر بازسازی مناطق جنگی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۳	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۰. میزان تأثیر احداث واحدهای صنعتی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۴	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۱۱. میزان تأثیر سرمایه‌گذاری در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۹	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۲. میزان تأثیر بهبود اوضاع اقتصادی در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۳	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۳. میزان تأثیر تشکیل هلال احمر و بیمارستان در کارکرد اقتصادی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵

نوع کارکرد	گوبه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
سیاسی	میانگین کارکرد اقتصادی		۱۴/۸	
	۱. میزان تأثیر گفت‌وگوی ملی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۲	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۲. میزان تأثیر حضور در ارکان قدرت در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۷	۰/۲۳۴	۲/۴۲
	۳. میزان تأثیر اصلاح قانون اساسی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۱/۹	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۴. میزان تأثیر قدرت گرفتن مسلمانان در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۵. میزان تأثیر حل اختلافات داخلی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۷	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۶. میزان تأثیر پیمان طائف در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۳/۲	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۷. میزان تأثیر ائتلاف با گروه‌های سیاسی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۸	۰/۰۱۶	۱/۶۱
	۸. میزان تأثیر مبارزه با فساد سیاسی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۱	۰/۰۱۸	۱/۷۸
	۹. میزان تأثیر تقویت دولت در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۶	۰/۰۲۲	۲/۲۰
	۱۰. میزان تأثیر تشکیل مجلس اعلای شیعیان در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۴	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۱. میزان تأثیر مصلحت‌گرایی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۵	۰/۰۱۰	۱/۰۱
	۱۲. میزان تأثیر دیپلماسی نهضتی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۷	۰/۰۱۱	۱/۱۰
	۱۳. میزان تأثیر کسب قدرت سیاسی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۳	۰/۰۱۲	۱/۱۸

نوع کارکرد	گوبه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
	۱۴. میزان تأثیر وحدت ملی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۳	۰/۰۱۰	۱/۰۱
	۱۵. میزان تأثیر مبارزه با حضور فرانسه و سایر بازیگران در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۴	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۱۶. میزان تأثیر همکاری‌های منطقه‌ای در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۹	۰/۰۲۲	۲/۲۰
	۱۷. میزان تأثیر منافع مشترک با گروه‌های مبارز فلسطینی در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۸	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۱۸. میزان تأثیر تعامل با گروه‌های جهادی و مبارز در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۶	۰/۰۱۶	۱/۶۱
	۱۹. میزان تأثیر مبارزه با استکبار در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۰۹	۲/۵۴
	۲۰. میزان تأثیر مبارزه با صهیونیسم در کارکرد سیاسی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۴	۰/۰۰۳	۱/۷۸
میانگین کارکرد سیاسی		۱۵/۸		
نظامی	۱. میزان تأثیر مبارزه با اسرائیل در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۹	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۲. میزان تأثیر مبارزه با نیروهای چندملیتی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۲/۹	۰/۰۲۲	۲/۲۰
	۳. میزان تأثیر آزادسازی مناطق اشغالی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۴	۰/۰۱۶	۲/۴۵
	۴. میزان تأثیر کمک به گروه‌های فلسطینی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۲	۰/۰۰۷	۱/۷۸
	۵. میزان تأثیر مبارزه با تروریسم در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۷	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۶. میزان تأثیر مبارزه با داعش در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۸	۰/۰۲۳	۲/۲۸

نوع کارکرد	گوبه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
	۷. میزان تأثیر جنگ ترکیبی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۲	۰/۴۵۵	۲/۴۸
	۸. میزان تأثیر جنگ شبکه‌ای در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۲	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۹. میزان تأثیر جنگ اطلاعاتی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۰. میزان تأثیر جنگ سایبری در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۵	۰/۰۱۸	۱/۷۸
	۱۱. میزان تأثیر جنگ تونل‌ها در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۳	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۲. میزان تأثیر جنگ نامتقارن در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۸	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۳. میزان تأثیر پدافند چندلایه در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۱۸	۱/۷۸
	۱۴. میزان تأثیر بازدارندگی پایدار در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷	۰/۰۱۶	۱/۶۱
	۱۵. میزان تأثیر توان موشکی و پهپادی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۳	۰/۰۱۷	۱/۶۹
	۱۶. میزان تأثیر توان دریایی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۳/۷	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۱۷. میزان تأثیر حفاظت اطلاعات در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۳	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۸. میزان تأثیر فرماندهی و کنترل در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۹	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۱۹. میزان تأثیر جنگ روانی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۲۰. میزان تأثیر جنگ شهری در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۱	۰/۰۲۳	۲/۲۸

نوع کارکرد	گوبه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
	۲۱. میزان تأثیر معتبرسازی تهدید در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۶	۰/۰۱۴	۱/۳۵
	۲۲. میزان تأثیر حرفه‌ای بودن نیروی انسانی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۶	۰/۰۸۶	۲/۶۲
	۲۳. میزان تأثیر خوداتکایی و خودکافی بودن در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۷	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۲۴. میزان تأثیر پشتیبانی از ارتش لبنان در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۴	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۲۵. میزان تأثیر عملیات چریکی در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۹	۰/۰۱۹	۱/۹۴
	۲۶. میزان تأثیر عملیات دوردست در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۶	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۲۷. میزان تأثیر اقدام مستقیم در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۸	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۲۸. میزان تأثیر جنگ الکترونیک در کارکرد نظامی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۶	۰/۰۲۵	۲/۴۵
میانگین کارکرد نظامی		۱۶		
فرهنگی-اجتماعی	۱. میزان تأثیر خدمات آموزشی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۸	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۲. میزان تأثیر خدمات بهداشتی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۵	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۳. میزان تأثیر بنیاد شهید در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۴/۶	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۴. میزان تأثیر جنگ رسانه‌ای در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۲	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۵. میزان تأثیر مساجد و حسینیه در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۲	۰/۰۲۵	۲/۴۵

نوع کارکرد	گوبه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
	۶. میزان تأثیر مدارس در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۱۹	۱/۹۴
	۷. میزان تأثیر اقدامات جهادی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۷	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۸. میزان تأثیر روشنگری و جهاد تبیین در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۸	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۹. میزان تأثیر عمق‌بخشی به انقلاب اسلامی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۲	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۰. میزان تأثیر الهام‌گیری از انقلاب اسلامی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۸/۲	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۱. میزان تأثیر آرمانگرایی واقع‌بین در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۲	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۲. میزان تأثیر فراقومی و فرامذهبی بودن در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۲	۰/۰۲۴	۲/۳۷
	۱۳. میزان تأثیر ارزش محوری و انسان‌محوری در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۶	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۱۴. میزان تأثیر پشتیبانی عقیدتی از مردم در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۱۵. میزان تأثیر استفاده از طوایف مختلف در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۷	۰/۰۲۳	۲/۲۸
	۱۶. میزان تأثیر نفوذ فرهنگی در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۸	۰/۰۱۴	۱/۳۵
	۱۷. میزان تأثیر مرجعیت و رهبری در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۳	۰/۰۸۶	۸/۶۲
	۱۸. میزان تأثیر سازمان‌دهی شیعیان در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۷	۰/۰۲۵	۲/۵۴
	۱۹. میزان تأثیر یکپارچگی مسلمانان در کارکرد فرهنگی-اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۱	۰/۰۲۵	۲/۵۴

نوع کارکرد	گویه	میانگین اهمیت	وزن	درصد اهمیت
	۲۰. میزان تأثیر گفتمان انقلاب اسلامی در کارکرد فرهنگی- اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۷/۳	۰/۰۱۸	۱/۷۸
	۲۱. میزان تأثیر رادیو و تلویزیون در کارکرد فرهنگی- اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۶/۶	۰/۰۲۵	۲/۴۵
	۲۲. میزان تأثیر گروه‌های مردم‌نهاد در کارکرد فرهنگی- اجتماعی نهضت مقاومت لبنان	۱۵/۱	۰/۰۲۵	۲/۴۵
میانگین کارکرد فرهنگی-اجتماعی		۱۶/۷		
میانگین کل الگو		۱۵/۸		

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

براساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده نهضت مقاومت لبنان به صورت الگویی موفق در سطح جهان شناخته شده است دارای کارکردهای مشخصی است. کارکردهای نهضت مقاومت لبنان به عنوان یک بازیگر جهانی به ترتیب اولویت در ۴ سطح مشخص و تعریف شده است.

❖ پاسخ سؤال فرعی اول: کارکردهای فرهنگی-اجتماعی کدامند؟

این حوزه دارای ۲۲ کارکرد است، کارکردهای فرهنگی-اجتماعی الگوی نهضت مقاومت لبنان عبارتند از: خدمات آموزشی، خدمات بهداشتی، بنیاد شهید، جنگ رسانه‌ای، مساجد و حسینیه، مدارس، اقدامات جهادی، روشنگری و جهاد تبیین، عمق بخشی، الهام‌گیری از انقلاب اسلامی، آرمان‌گرایی واقع‌بین، فراقومی و فرامذهبی بودن، ارزش‌محوری و انسان‌محوری، پشتیبانی عقیدتی از مردم، استفاده از طوایف مختلف، نفوذ فرهنگی، مرجعیت و رهبری، سازمان‌دهی شیعیان، یکپارچگی مسلمانان، گفتمان انقلاب اسلامی، رادیو و تلویزیون، گروه‌های مردم‌نهاد.

❖ پاسخ سؤال فرعی دوم: کارکردهای نظامی - امنیتی کدامند؟

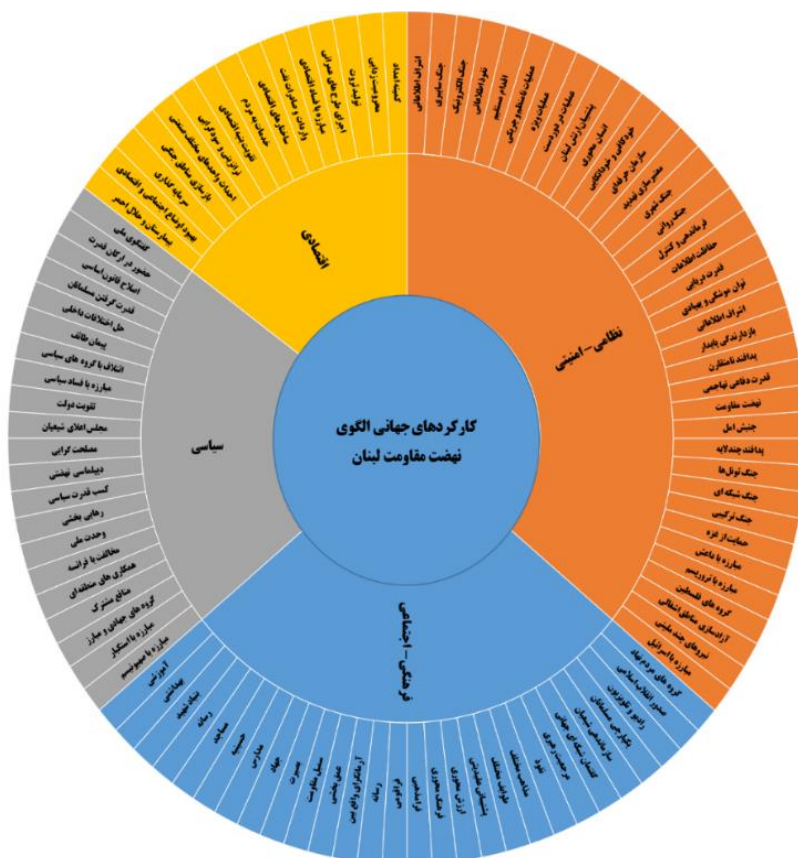
در این حوزه دارای ۲۸ کارکرد مشخص است. کارکردهای نظامی - امنیتی الگوی نهضت مقاومت لبنان عبارتند از: مبارزه با اسرائیل، مبارزه با نیروهای چندملیتی، آزادسازی مناطق اشغالی، کمک به گروه‌های فلسطینی، مبارزه با تروریسم، مبارزه با داعش، جنگ ترکیبی، جنگ شبکه‌ای، جنگ اطلاعاتی، جنگ سایبری، جنگ تونل‌ها، جنگ نامتقارن، پدافند چندلایه، بازدارندگی پایدار، توان موشکی و پهپادی، توان دریایی، حفاظت اطلاعات، فرماندهی و کنترل، جنگ روانی، جنگ شهری، معتبرسازی تهدید، حرفه‌ای بودن نیروی انسانی، خوداتکایی و خودکافی، پشتیبانی از ارتش لبنان، عملیات چریکی، عملیات دوردست، اقدام مستقیم، جنگ الکترونیک.

❖ پاسخ سؤال فرعی سوم کارکردهای سیاسی کدامند؟

در این حوزه دارای ۲۰ کارکرد مشخص است. کارکردهای سیاسی الگوی نهضت مقاومت لبنان عبارتند از: گفت‌وگوی ملی، حضور در ارکان قدرت، اصلاح قانون اساسی، قدرت گرفتن مسلمانان، حل اختلافات داخلی، پیمان طائف، ائتلاف با گروه‌های سیاسی، مبارزه با فساد سیاسی، تقویت دولت، تشکیل مجلس اعلای شیعیان، مصلحت‌گرایی، دیپلماسی نهضتی، کسب قدرت سیاسی، وحدت ملی، مبارزه با حضور فرانسه و سایر بازیگران، همکاری‌های منطقه‌ای، منافع مشترک با گروه‌های مبارز فلسطینی، تعامل با گروه‌های جهادی و مبارز، مبارزه با استکبار، مبارزه با صهیونیسم.

❖ پاسخ سؤال فرعی چهارم کارکردهای اقتصادی کدامند؟

در این حوزه دارای ۱۳ کارکرد مشخص است. کارکردهای اقتصادی الگوی نهضت مقاومت لبنان عبارتند از: تشکیل کمیته امداد، محرومیت‌زدایی، تولید ثروت، اجرای طرح‌های عمرانی، مبارزه با فساد اقتصادی، خدمات به مردم، اقتصاد ترانزیتی، تقویت بنیه اقتصادی، بازسازی مناطق جنگی، احداث واحدهای صنعتی سرمایه‌گذاری، بهبود اوضاع اقتصادی، تشکیل هلال احمر و بیمارستان. با توجه به کارکردهای بیان شده مدل کارکردی الگوی نهضت مقاومت لبنان طبق شکل زیر است.

پیشنهادهای پژوهش

✓ تعامل نیروی قدس و وزارت امور خارجه با دولت لبنان به منظور افزایش کنشگری سیاسی حزب الله لبنان در ساخت سیاسی لبنان برای تأثیرگذاری در سطح ملی و منطقه ای بیشتر شود؛

- ✓ با توجه به تحولات اخیر جبهه مقاومت و آسیب‌های نظامی وارده به این جبهه، در حال حاضر اولویت نیروی قدس باید تقویت گفتمان و فرهنگ مقاومت باشد. غالب کردن بخش فرهنگی به بخش نظامی؛
- ✓ حفظ محوریت مسئله فلسطین به عنوان گفتمان مبنایی و اصلی برای جبهه مقاومت و حزب الله لبنان توسط ج.ا.ایران از طریق اقدامات فرهنگی مثل گرامی داشت روز قدس؛
- ✓ برنامه‌ریزی و هدایت حزب الله لبنان توسط نیروی قدس، به منظور اجرا نمودن فعالیت‌ها و اقدام‌های چندوجهی در عرصه‌های مختلف فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، اطلاعاتی و عملیاتی به صورت هم‌زمان و با اولویت فعالیت‌ها فرهنگی.

فهرست منابع

- آقابخش، علی؛ افشاری‌راد، مینو (۱۳۹۷)، *فرهنگ علوم سیاسی*، تهران، نشر چاپار.
- اسداللهی، مسعود (۱۳۹۹)، *از مقاومت تا پیروزی*، چاپ اول، تهران، موسسه مطالعات و تحقیقات اندیشه‌سازان نور.
- اسداللهی، مسعود (۱۴۰۲)، *جنبش حزب‌الله: گذشته و حال*، چاپ اول، تهران پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- اکبری، حسین (۱۳۹۶)، *تقابل گفتمان مقاومت و گفتمان نظام سلطه*، تهران، انتشارات دانشگاه امام حسین (ع).
- ابوخلیل، جوزف (۱۹۹۰)، *قصه الموارنه فی الحر، لبنان، بیروت*، شرکه المطبوعات للتوزیع و النشر.
- بصیری، محمد علی؛ مجیدی نژاد، سید علی؛ موسوی، سید قائم (۱۳۹۶)، *واکاوی تهدیدات امنیتی داعش بر محور مقاومت و تأثیر آن بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، مطالعات انقلاب اسلامی، شماره ۴۸.
- بابایی، راضیه؛ غفاری، زاهد (۱۳۹۸)، *نقش رهبری سید حسن نصرالله در به‌کارگیری قدرت هوشمند حزب‌الله در مواجهه با مخالفان*، فصلنامه جامعه‌شناسی سیاسی جهان اسلام، شماره ۱۴.
- پورقیومی، ایوب (۱۳۹۷)، *بیداری و هویت‌گرایی اسلامی در خاورمیانه چالش‌ها و راهبردها*، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- تورکمانی، حسن (۱۳۹۹)، *جنگ رژیم صهیونیستی علیه لبنان محیط راهبردی جدید خاورمیانه*، ترجمه محمدرضا بلوردی و میترا فرهادی، تهران، مؤسسه مطالعات اندیشه‌سازان نور.
- داوند، محمد و همکاران، (۱۳۹۷)، *تأثیر انقلاب اسلامی بر هندسه قدرت مقاومت اسلامی در غرب آسیا*، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، شماره ۲۵.
- جمعی از نویسندگان (۱۳۹۹)، *پیروزی مقاومت هویت و فرهنگ پیروزی*، مترجم صغری روستایی، تهران، مؤسسه اندیشه‌سازان نور.
- حمزه، نزار (۱۳۷۲)، *حزب‌الله لبنان: از انقلاب اسلامی تا سازش پارلمانی*، ترجمه بهروز ابوئی مهریزی، مجله دانش سیاسی، بهمن و اسفند.

- داوند، محمد؛ اسلامی، محسن؛ داوند، حجت (۱۳۹۷)، *تأثیر انقلاب اسلامی بر هندسه قدرت مقاومت اسلامی در غرب آسیا*، فصلنامه مطالعات سیاسی جهان اسلام، سال ۷، شماره ۲۵.
- حسین یعقوب، احمد (۱۴۱۲)، *النظام السياسي في الاسلام*، بیروت، لبنان، الدار الاسلامیه
- سعیدی، علی (۱۴۰۰)، *بازشناسی انقلاب اسلامی*، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- سرخیل، بهنام (۱۳۹۷)، *حزب‌الله پیروز*، چاپ اول، تهران، دفتر برنامه‌ریزی اجتماعی و مطالعات فرهنگی پژوهشکده مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
- صالح اصفهانی، اصغر؛ نظامی‌پور، قدیر؛ کاظمی قمی، حسن؛ فرجی، ایرج (۱۳۹۹)، *الگوی جبهه مقاومت از دیدگاه امام خامنه‌ای* (مدخله‌العالی)، فصلنامه مطالعات دفاعی استراتژیک، سال ۱۸، شماره ۸۲.
- کریمی، ابوالفضل (۱۳۹۶)، *نقش جمهوری اسلامی ایران در هویت بخشی به مجموعه امنیتی محور مقاومت*، فصلنامه شماره ۲۰ پژوهش‌های ملل.
- گلچین، علی (۱۳۹۸)، *حزب‌الله و مواجهه با چالش‌های درونی لبنان*، فصلنامه مطالعات راهبردی جهان اسلام، سال بیستم، شماره ۴، پیاپی ۸۰، زمستان ۱۳۹۸.
- فضل‌الله، حسن (۲۰۲۰)، *حزب‌الله و الدولة في لبنان: الروية والمسار*، بیروت، شركة المطبوعات للتوزيع والنشر.

References

- Ajami, Fouad (2023). The Vanished Imam: Musa al-sadr and Shia of Lebanon, Inthaca and London: Cornell University Press.
- Tegho, Julie.A (2024), Other Side of Coin: The Political Credibility Of Hezbollah and It`s Impact on Domestic and Regional Politics, Washangton D.C., June4.